

לרב חסדא למעט הקדש מאחיו לחומרא ולא לקולא. [אין להקשות מדוע אינו דורש כן בשומרים, להחמיר בהקדש ולחייב שומר חנם בגניבה ואבדה ושומר שכר באונסין – כי אין לדרוש המיעוט אלא על דבר הכתוב בפרשה, ואונסין בפרשת שומר שכר לא נאמרו כלל].

או גם יש לומר שלכך הקדש אינו בתורת אונאה אפילו משהו, משום שאין שייך בו מחילה, שלא כהדיוט ששייכת בו מחילה ולכך פחות משתות אינו חוזר (תורא"ש).

אין מבואר בדברי הרא"ש האם לפי הטעם השני הוצרך רב חסדא למעט מ'אחיו' או שמא סברא בעלמא אמר, לפי שאין שייך מחילה בהקדש. ונראה שזה תלוי בספק שנסתפק הרא"ש בפסקיו, האם אונאה פחות משתות אסורה לכתחילה ורק בדיעבד אין צריך להחזיר משום מחילה, או שמא מותר אף לכתחילה, כי כן הוא מחירו של החפץ, מעט יותר או מעט פחות – שלפי צד זה נראה שצריך לימוד מיוחד על כך שבהקדש יש אונאה בפחות משתות.

ונראה לכאורה שלפי שני הטעמים שכתב הרא"ש, כאשר האונאה לטובת ההקדש, לא נתמעט להחזיר בפחות משתות – שלא אמר רב חסדא אלא משום חומרא דהקדש.

ותו תלתא ותלתא לא אולנין בתר בתרא? דיד הקדש על העליונה. 'בתר בתרא' לאו דוקא אלא בכגון נידוננו שהאחרונים מוסיפים על שומת הראשונים (פשוט. וכ"מ בר"ג).

פרק ששי; דף כח

ז'המוקצה. רש"י (בע"ב) מפרש 'מוקצה' שהקצוהו לצורך תקרות עבודת כוכבים. וכן הגירסה לפנינו בפרש"י בזבחים (עא. ויש ששינו שם הגרסה).

ואולם הראב"ד (איסורי מזבח ד) כתב שהמוקצה הוא שהקצה גופו לשם עבודת כוכבים, ולא לתקרובת.

ז'אלו אסורין ואוסרין בכל שהן... טעם הדבר משום שדבר שבמנין אינו בטל ברוב [ולפרש"י לדעת משנה זו דוקא באיסורי הנאה הדין כן, ולא באיסורי אכילה המותרים באכילה] (עפ"י ע"ז עד.).

ז'מה בעל מום שאין התראת שני עדים פוסלתו מאכילה הודאת עד אחד פוסלתו מהקרבה – כמו שאמרו (בקדושין טו:). בעל מום פסולו ביחיד, ואפילו אם הבעלים מכחישו – מפני שאומרים לו 'שלח אחוי' כלומר אם אינך בעל מום הפשט בגדיך ונראה, שהרי אפשר לברר הדברים (עפ"י הנצי"ב). ונראה שזו גם כוונת רש"י במה שכתב שאמר חכם מום קבוע הוא – כי מום שאינו ניכר וגלוי לכל, צריך חכם שיאמר מום הוא.

'ברובע ונרבע שהודאת שני עדים פוסלתו מאכילה. אפשר לפרש שמתוך שנתחייב מיתה ממילא אי אפשר לאכלו, אבל בעצם אין איסור הנאה משור רובע ונרבע (כן דעת רבנו אפרים, מובא בתוס' כריתות כד. ד"ה דאמרו).

ואולם מרש"י (בזבחים עא.) משמע שרובע ונרבע עפ"י עדים אסור בהנאה כמו שור שהמית אדם [וכפשט הגמרא בקדושין נז: 'רובע ונרבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי'. ע"ש בתוס']. וכן הביאו התוס' (בכריתות שם) מהתוספתא. וכן מבואר בפשט לשון רבנו גרשום כאן (ע"ע בהרחבה במובא ביוסף דעת זבחים שם).

'... אינו דין שהודאת עד אחד פוסלתו מהקרבנה' – בכגון שאין הבעלים מכחיש אלא שותק [ויש אומרים אפילו כשאין נראה שמודה בשתיקה אלא כגון שאמר 'איני יודע']. ע' בקדושין סו-סז.

(ע"ב) '... הא לא מעטיה קרא ציפוי מותר, והכתיב ואבדתם את שמם – כל העשוי לשמם?'. פירוש, אעפ"י שבעלי חיים עצמם לא נאסרו מפני שאינם בכלל 'עשוי לשמם' מאחר ואין בהם תפיסת יד אדם [שזהו הטעם שבעלי חיים ומחובר לקרקע אינם נאסרים], אבל על כל פנים עבודה-זרה הם שהרי העובדם בסייף וגם אסורים לגבוה – אם כן הציפוי שיש בו 'עשייה' הרי הוא בכלל העשוי לשם עבודה זרה ובדין הוא שיאסר (שפת אמת).

'הוא לכנות להם שם'. 'וכל שכן שאסור להזכיר הקדשים של הנוצריים כדרך שמזכירין הם בלשון קדושה. וזה ברור' (ריטב"א ע"ז מה:).
ונראה לכאורה שאין בכלל זה כשאומרים 'קדושים'. כן נמצא בראשונים. המדקדקים, בהזכירם שמות מקומות אין אומרים 'סאן...' אלא מכנים. ע"ע בפירוט בענין כינוי שם לע"ז – ביוסף דעת ע"ז מו.

'הרובע והנרבע וכו' (כצ"ל) הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וצריכין מום קבוע לפדות עליהן'. יש מי שעמד לפרש הדמיון שדימו רובע ונרבע למום עובר; על פי מה שאמרו (לעיל יט:) שלכך המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ולא תימכר כמות שהיא – משום 'מגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה נמי קדושת הגוף'. ויש לעיין בטיבו של 'מגו' זה, הלא לאחר שירדה להם קדושת הגוף לא יהיו ראויים לפדיון וא"כ לא יהיו קדושות קדושת דמים, ולא מצינו 'מגו' כזה – אך י"ל שגם לאחר שירד עליהם קדושת הגוף, יש שם קדושת דמים גם כן, לכשיוממו. לפי זה מובן הדמיון למום עובר; כשם שבמום עובר חלה עליהם קדושת הגוף משום שראויים לאחר זמן, כך רובע ונרבע אף לאחר שירדה להם קדושת הגוף חלה עליהם קדושת דמים משום שראויים לפדיון לאחר שיוממו [ומתוך כך חלה עליהם קדושת הגוף כאמור]. וכיון שהדין שוה וגם בטעם יש דמיון קצת, על כן תלה זה בזה (עפ"י אבני נזר של, ג).

'זקן'. על שיעור זקן, ועל פסולו בקרבנות בדיעבד – ע' במובא בזבחים נט.

'רבא אמר: לעולם עבדוהו וחידוש הוא...' – הלכך אין ללמוד משם מעצם המעשה, אבל מכך שהכתוב ציין 'זקן' השני שבע שנים' משמע שבא ללמדנו הלכה שכך דרכם, לפטמו שבע שנים והו' 'מוקצה' (לפרוש אחד ברש"י), או ללמדנו (לפי הלשון האחרת) שזהו משך הזמן שנחשב עדיין 'מוקצה'.

דף בט

'אימרא דצומא' – 'כבש של צום', כלומר שאינו שמור ומפוטם לצורך קרבן, שעיקר ענין ההקצאה היא כדי לפטמו, כמבואר בפרש"י לעיל שפטימוהו לשור גדעון שבע שנים (עפ"י ר"ג).

א-ב. 'הרי זו תחת עולה' / חטאת' – לא אמר כלום. 'תחת עולה / חטאת זו', או 'תחת עולה / חטאת שיש לי בבית' – דבריו קיימים.

מבואר בגמרא (לפרש"י ותוס') שלדעת רבי מאיר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, גם ב'תחת עולה' סתם דבריו קיימים, שדעתו על עולה שיש לו בבית.

א. משמע שאם אין לו בבית, לדברי הכל לא אמר כלום. וצ"ע בדקדוק לשון רבנו גרשום.

ב. הלכה כחכמים החולקים על רבי מאיר (רמב"ם תמורה ב, א. וע' גם בהל' ערכין א, ג, ב, א).

ג. יל"ע במי שיש לו כמה זבחים בביתו ואמר 'תמורת זבח שיש לי בביתי'. ומלשון הרדב"ז (שחיטה ב, יט) משמע לכאורה שאין זו תמורה.

ג. אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום 'הרי אלו עולה' – לא אמר כלום. 'הרי אלו לעולה' – ימכרו ויביא בדמיהם עולה.

יש מפרשים שלדברי רבי מאיר אף ב'הרי אלו עולה' ימכרו, שכיון שאין מוציא דבריו לבטלה דעתו להקדש דמים.

פרק ששי; דף כח

מו. א. אלו הם האסורים לגבי מזבח?

ב. איסורי מזבח שנתערבו בכשרים, האם יש להם ביטול?

ג. דבר שנעשתה בו עבירה, האם נפסל למזבח?

א. אלו הם האסורים לגבי מזבח השנויים במשנתנו: הרובע, והנרבע, והמוקצה (לעבודת כוכבים), והנעבד, והאתנן, ומחיר (כלב), והכלאים, והטרפה, ויוצא דופן.

[נוספים עליהם: בעל מום, ושאינו מן המובחר, מחוסר אבר מבפנים, ושהמית את האדם, ומחוסר זמן.

נמצאו כל האסורים למזבח ארבעה עשר (עפ"י רמב"ם איסור"מ ג, א).]

מבואר בגמרא שהרובע והנרבע אסורים אפילו לא נגמר דינם למיתה, כגון בעד אחד (או שנשחטו קודם שנגמר דינם למיתה. עתוס'). וכן הדין בשור שהמית את האדם. ובין שנעשתה בהן עבירה כשהם חולין בין לאחר שהוקדשו.

בהמה הנרבעת באונס אסורה למזבח, אבל הנוגחת ע"י שהגיחזה אחרים, כגון שור האצטדיון – מותרת.

ב. כל האסורים לגבי מזבח שנתערבו בכשרים – אסורים בכל שהן [משום 'דבר שבמנין' או משום שבעלי

חיים חשובים ואינם בטלים. ואין אומרים לפזרם אנה ואנה וידונו ב'כל דפריש מרובא פריש' – גזרה שמא

יקח מן הקבוע. ע' בנבחים עג בפירוט]. ואין חילוק בין אותם האסורים להדיוט ובין אותם המותרים להדיוט,

בין שנתערבו בבהמות חולין (ע' ר"ג ול"ה) בין שנתערבו בבהמות לאחר שהוקדשו.

הלכך ירעו כולם עד שיפול בהם מום, ואז פודה את הזבחים שבתערובת לפי דמי היפה שבהם (שמא היפה

הוא הזבח), ובדמי הפדיון יביא קרבן מאותו המין. ואם היו בתערובת בעלי חיים שדינם במיתה, כגון חטאות

המתות ושור הנסקל – כולם ימותו.

כשם שאין משנים את יעודו של הקרבן שנפסל אלא מביאים מדמיו אותו קרבן שהוקדש

מתחילה, כך אין מביאים בדמים קרבן לשם אדם אחר אלא הבעלים מחוייבים להביא קרבן תחת

זה שנפסל, ואף מחוייבים להשלים את הסכום אם נחסר בשל הפדיון. כן משמע מלשון הרמב"ם

(ערכין ה, יא. ע' בענין זה בשו"ת אחיעזר ח"ב לב, ה, מ, ז).